

مروری بر اسناد توسعه بالادست در حوزه پدافند غیرعامل و دفاع شهری

علی سلطانی^۱، فرشته رضایی^{۲*}

۱ استاد گروه شهرسازی، دانشگاه شیراز، دانشکده هنر و معماری (soltani@shirazu.ac.ir)

۲* دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری، دانشگاه شیراز، دانشکده هنر و معماری (Fereshtre@gmail.com)

چکیده

انسان‌ها از آغاز آفرینش تاکنون همواره با انواع بلایای طبیعی و انسانی دست‌به‌گریبان بوده‌اند و از این‌رو، آسیب‌های فراوانی به آن‌ها وارد شده‌است. امنیت و ایمنی در سلسله مراتب نیازهای انسانی مرتبه‌ای بالاتر از نیازهای زیستی دارد. در راستای کاهش آسیب‌پذیری شهرها و ساکنان آن‌ها و تعدیل جهت‌گیری‌های آتی توسعه شهر بایستی الزامات دفاع شهری را در برنامه‌ریزی‌های توسعه منطقه‌ای بر مبنای اهداف اسناد توسعه بالادست، در نظر گرفت. در اصطلاحات تخصصی شهرسازی و مدیریت بحران، «حفاظت از شهروندان در مقابل خطرات ناشی از حوادث مختلف و همچنین مشارکت دادن شهروندان در دفاع و محافظت از خودشان در برابر تهاجم و دیگر حوادث» را «دفاع شهری» تعریف می‌کنند. واژه «دفاع» را بیشتر به‌صورت واژه «پدافند» بیان می‌کنند و به دو نوع پدافند عامل و پدافند غیرعامل تقسیم می‌شود. پدافند غیرعامل از جمله موضوعاتی میان‌رشته‌ای است که در سال‌های اخیر در طرح‌ها و برنامه‌های شهری مورد توجه قرار گرفته‌است. در حال حاضر در طرح‌ها و اسناد فرادست توسعه مانند سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و برنامه آمایش سرزمین بر ملاحظات دفاعی و پدافند غیرعامل تاکید شده‌است و اهداف کلی توسعه ملی بیان شده‌است. هدف اصلی از این پژوهش، بررسی و تحلیل نقش و تاثیر پدافند غیرعامل در برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، شناسایی اهداف بالادست توسعه، تعیین راهبردهایی کلی از طرح‌های بالادست و چگونگی استفاده از آن‌ها در طرح‌ریزی‌های بعدی، می‌باشد. به روش کتابخانه‌ای و اینترنتی ادبیات نظری موضوع مورد پژوهش گردآوری شده و پس از بررسی مفاهیم اولیه و اسناد فرادست و توسعه ملی در بحث دفاع شهری، و در نهایت با استفاده از اصول اولیه بیان‌شده در این اسناد به بیان الزامات عمومی و کلی در طرح‌ریزی‌های بعدی شهری و برنامه‌ریزی‌ها رسیده‌ایم. به‌طور کلی می‌توان گفت با توجه به تشابه‌هایی که در برخی انواع خطرات طبیعی و تهدیدات انسان‌ساز یافت می‌شود، جهت کاهش خطرپذیری می‌توان با ارزیابی خطرات بالقوه در هر مکان، تمهیدات بهینه پدافند غیرعامل را به‌منظور کاهش تهدیدات انسان‌ساز از یک‌سو و هم‌پوشانی آن با دیگر خطرات طبیعی از سوی دیگر، در نظر گرفت و به پایداری معماری در طرح‌ها رسید.

واژه‌های کلیدی: اسناد بالادست، پدافند، پدافند غیرعامل، دفاع شهری.

۱- مقدمه

گسترش شهر و شهرنشینی و افزایش تدریجی تعداد شهرهای بزرگ در جهان به خصوص در کشورهای در حال توسعه و از جمله ایران، از یک طرف و رشد شهرها، تمرکز و تجمع جمعیت و افزایش بارگذاری‌های محیطی و اقتصادی بر بستر آنها از طرف دیگر، [۱] زمینه رشد بدون منطق و فارغ از استانداردهای لازم را برای شهرها به ارمغان آورده و احتمال آسیب‌پذیری شهرها در برابر حوادث و خطرات احتمالی را به شدت افزایش داده است [۲]. ایمنی و امنیت شهری از دیرباز تاکنون در برنامه‌ریزی سکونت‌گاه‌های شهری مورد توجه بوده و برنامه‌ریزان همواره در ساخت و طراحی مناطق شهری به این امر مهم توجه کرده‌اند [۳]. امنیت و ایمنی در سلسله مراتب نیازهای انسانی مرتبه‌ای بالاتر از نیازهای زیستی، همچون خوراک، پوشاک،